

תורת הבטחון

פרשת וירא

"הכל יכול"

וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִתי הֲיִתֵּה לִי עֲדָנָה וְאֵדְנִי זָקֵן וְגוֹי.
הֲיִפְלֵא מֵהָ דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלַיךְ פְּעֵת חַיָּה וְלִשְׂרָה בִן. (יח, יב-יד)

ופי' רש"י (ע"פ דברי חנומיה): "בקרבה - מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טעונים ולד? השדים הללו שצמקו מושכין חלב??" עכ"ל. כפשוטו נשמע מדברי רש"י, שהטעם ששרה אמנו צחקה, היינו משום שאמרה כי לא יתכן שיהיה גופי טעון ולד, שהרי כבר הזקנתי ואין ביכולתי. ועל זה תבע ממנה הקב"ה "היפלא מה' דבר". [וחס ושלום אין לנו להרהר אחר האמהות הקדושות, אבל באים אנו רק ללמוד מזה יסוד גדול בענין אמונה בהשי"ת].

תביעת השי"ת על שרה אמנו

וכתב הרמב"ן ז"ל, "ותכחש שרה לאמר - אני תמה בנביאה הצדקת איך תכחש באשר אמר השם לנביא, וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי אלהים? והנראה בעיני כי המלאכים האלה, הנראים כאנשים, באו אל אברהם, והוא בחכמתו הכיר בהם, ובשר אותנו שוב אשוב אליך ולשרה בן, ושרה שומעת, ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, כענין באשת מנוח (שופטים יג, ט). ואולי לא ראתה אותם כלל ... והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה, וואוי לה שתאמין, או שתאמר "אמן כן יעשה ה'", עכ"ל. כלומר, שאף שעל פי דרך הטבע לא היתה ראויה לילד, אעפ"כ עליו היה להאמין בבטחון גמור שאין דבר שאין ביכולת השי"ת לעשות, ועל זה נתבעה מהקב"ה.

ר' יחזקאל לעוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל, אמונה עמי כ"ט) ביאר הענין ז"ל: "תבע הקב"ה משרה אמנו ע"ה מדוע לא האמינה לברכת המלאכים שעתידה לילד בן וכאילו חסרון אמונה יש כאן. ולכאורה צריך להבין מה היא התביעה משרה אמנו והרי לא ידעה שמלאכים הם, וסבורה היתה שאורחים בעלמא הם המברכים אותה ברכת הדיוט. והרי חדל להיות לשרה אורח כנשים, וא"כ מצד הטבע אין אפשרות שתלד ומדוע שתאמין לברכותיהם. נצייר נא לעצמנו כאשר יבוא עני לאשה בת תשעים ויבקש ממנה נדבה ובעת שתתן לו יברכנה שתזכה לבנים הלא לחסר דיעה יחשב בעיני כל. ומה היתה טענת ותביעת השי"ת משרה ע"ה?"

אין שום מניעה

וכתב ר' יחזקאל: "חזינן מהכא גודל התביעה שתובעים מאתנו עד כמה צריכה להיות אמונתנו מגעת. שכיון שהכל נתון בידי הבורא יתברך, וביד הקב"ה אין שום מניעה מלעשות כל אשר יחפוץ, לכן מחובתנו להאמין בכל דבר שיכול להיות, ומעתה כאשר נאחל לזקן

בן מאה שנה ומעתיד לחזור לימי נעורו חייב להאמין ולומר אכן כך יהיה רצון ה', שהרי לא יפלא מה' דבר, ולכן צריך לומר הלואי ונזכה להיות מאלו שהקב"ה יעשה כן בעבורנו. ובעת שאדם מגחך ומזלזל בזה נמצא כאילו ואומר שאין זאת במציאות שהדבר יכול להתקיים, ובזה נמצא כאילו וחסרון אמונה כאן, עכ"ל. ומבואר מדבריו, שחובת האמונה בהשי"ת הוא להאמין דלא שייך שום מניעה מלעשות דבר, שהוא 'הכל יכול', ומי שאינו מאמין כן חסר לו בעיקרי האמונה.

לא יפלא שום דבר מהשי"ת מלעשות

ומרן החפץ חיים (על התורה) דייק בלשון הקרא ז"ל: "היפלא מה' דבר, דבר זה" לא נאמר, אלא "דבר", וכן הנביא אומר בשם ה' (ירמיהו לג, ט): "הממני יפלא כל דבר", ללמדנו בא, ששום דבר לא יפלא ממפליא לעשות, וכאמרו בורא ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", עכ"ל. הרי מבואר מדבריו, שחובה על כל אחד להאמין שלא יפלא מה' שום דבר בעולם! אפילו דברים שנראים שאינם שייכים כלל ועיקר על פי חוקי הטבע, מ"מ לא יפלא מהקב"ה שום דבר", שהוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. ואין חילוק אצל קוב"ה בין הדברים הקיימים בחוקי הטבע, או דברים שהם למעלה מדרך הטבע - 'ניסים'. וזהו חובה המוטלת על כל אחד מישראל להאמין.

בורא רפואות - "מחדש רפואות חדשות"

ועל דרך זה ביאר ר' שמשון פינקוס (נפש שמשון - אמונה עמי נ"ה) מה שאנו אומרים בכל יום בברכת יוצא אור "בורא רפואות" ז"ל: "והרי כל יום אומרים אנו בתפילה שהקב"ה הוא "בורא רפואות" ופירש הרמב"ן ש"בריאה" פירושה - "יש מאין", הקב"ה בורא רפואות יש מאין. אם כן, גם כשהרופא אומר שהכל אבוד - הקב"ה יכול לברוא רפואה חדשה שלא היתה עד היום - יש מאין. עצם ידיעה זו אמורה לנסוך בחולה כוחות חדשים ולגרום לו שלא להתרגש יתר על המידה מדברי הרופאים, עכ"ל. שכיון שאנו מאמינים שהוא ית' "כל יכול", ואין שום מניעה מלפניו, אפילו אם כבר נתיאשו הרופאים שאין להם רפואה, אין אנו מתייאשים - ולעולם "יש תקוה", שהרי השי"ת יכול לברא בריאה חדשה ולרפאות כל חולי שבעולם.

בריותיך אנהנו

וממשיך ר' יחזקאל (סע) וכתב ז"ל: "ראה לשון המדרש (בראשית רבה מט, יט) שם עד היכן הדברים מגיעים. ר' יודן בר' סימון אמר: משל לאחד שהיו בידו שתי קפליות [טבעות] הוליכן אצל נפח אמר לו: יכול אתה לתקנם לי? א"ל: "לבראן בתחילה אני יכול, לתקנן אני יכול?" כן הכא לבראתן כבתולה אני יכול, להחזירם לימי נעורו אני יכול. כן חייבת להיות האמונה בהשי"ת שכשם שהקב"ה בורא נבראים כן יכול לתקן ולהחזיר זקנים לימי נעורו, ואע"ג שבטבע

נראה שאין נעשים זקנים לנערים מ"מ אמונתנו חייבת להיות שאין לטבע שום מקום במציאות כלל ואין חילוק בין לידת נבראים לבין שינוי מצבם", עכ"ל. הרי מפורש בדברי המדרש, דמי שאינו מאמין שהשי"ת יכול לשנות מצב גופו, חסר לו בעיקרי האמונה שהשי"ת ברא אותו. שאילו היה מאמין שהשי"ת בראנו, הרי בודאי היה מאמין שיש ביכולתו לתקן הדבר להיות כמו שבראו.

ויש להוסיף, דזהו עיקר תכלית האדם בעולמו להאמין ש'בריותך אנחנו', כמש"כ הרמב"ן (סוף פ"ג 65) וז"ל: "וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו **בריותך אנחנו**", עכ"ל. והביאור בדברי הרמב"ן, שאם אחד מכיר "בריותך אנחנו" - הרי זה מחייב אותו לשעבד גופו להשי"ת לתכלית הנרצה, ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולעבוד את השי"ת בכל גופו ובכל נפשו. זהו התכלית של "בריותך אנחנו".

אינו הידוש שהשי"ת הוא 'הכל יכול'

ומאחר שמבואר מכל הנ"ל גודל החיוב שיש על יהודי להאמין שהקב"ה הוא "כל יכול - בעל היכולת" ואין שום דבר נמנע ממנו מלעשות, היתכן לומר ששרה אמנו לא האמינה כן? וביאר הגרי"ז (על התורה סטנסיל) הענין: "והנראה לומר בזה, **דודאי האמינה שרה באמונה שלימה לדבר ה', והיה הדבר ברור שתלד כדבר ה', אלא שהיה זה אצלה בגדר פלא ותימא**, אף שלמעשה ידעה בודאי שכך יהיה בכ"ז התפלאה והיה זה משונה בעיניה, וכן מבואר בתרגום יונתן על הפסוק "ותצחק שרה בקרבה" - **"ותמהת שרה בלבה". והיינו דהיה זה אצלה בתימא וכדבר שקשה להבינו**, אף שהוא קיים במציאות וע"ז נתבעה היפלא מה' דבר דלא היתה צריכה להתפלא על זה כלל, וצריך היה להיות פשוט אצלה שאין כל נפקא מינה אצל הקב"ה בין זקנה ובין צעירה, ומה הפלא בדבר, וכדברי ר"ח בן דוסא "מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק", דאצל הקב"ה אין כל נ"מ בדבר ולא היה צריך להיות אצל שרה כל פלא בשינוי הטבע ע"י ה", עכת"ד.

ומבואר מדבריו, דלעולם שרה אמנו האמינה בלב שלם שביכולתו של השי"ת לעשות נס כזה למעלה מדרך הטבע שאפילו אחר שהזקינה שתלד ולד, רק בעיניה היה "דבר פלא". ועל זה תבעה השי"ת - "היפלא מה' דבר" ולעשות מעשים ניסים אינו פלא כלל, שהרי הוא ית' "כל יכול". ועכ"פ מבואר מדבריו יסוד גדול בענין אמונה בהשי"ת, דלא רק שאנו מחויבים להאמין שהשי"ת הוא "כל יכול", ולא יפלא מה' דבר, אלא שחייבים להאמין שאינו פלא ותימא וחיידוש כלל, שהשי"ת הוא בעל היכולת.

פרי אמונה - בטחון

וזהו אחד מן היסודות הנצרכות ביותר להיות בוטח בה'. שמדת הבטחון הוא פרי של "אמונה" בהשי"ת. כמו שהאריך הרמב"ן (פ"ג 65) וז"ל, "כל הבוטח יקרא מאמין, אך לא כל המאמין יקרא

בוטח. כי האמונה כמו האילן, והבטחון כמו הפרי. והפרי לאות על האילן או על עשב שגדל את הפרי ההוא. ואין האילן או העשב לאות על הפרי, כי יש אילנות שאינם עושים פרי, וכן עשבים הרבה, אבל אין פרי בלא אילן או עשב", עכ"ל. וא"כ צריך האילן להיות חזק ואלים, כדי להחזיק כל הפירות. וא"כ מי שמאמין באמת שהשי"ת הוא "כל יכול - בעל היכולת", בודאי יזכה להחזיק פרי האמונה, שהוא "מדת הבטחון" - ויהיה בוטח בהשי"ת בלב שלם.

לבאר הדברים, מישהו שנזקק לאיזה עזר שהוא, ממי הוא מבקש ועל מי הוא סומך שיעזרו? רק על מי שבידו וביכולתו לעשות עבורו את אותו דבר הנצרך לו. ומי שאין ביכולתו לעשות עבורו את אותה פעולה, בודאי שלא יסמוך עליו ויבטח בו שיעשה אותו דבר. א"כ לבטוח בהשי"ת שיעזרו בכל מצב שהוא, צריך להאמין באמונה שלימה שהוא ית' "כל יכול" ואין שום נמנעות מלפניו. ואפילו אם אין אנו רואים שום עצה לישועה בחוקי הטבע, מ"מ אנו מאמינים באמונה שלימה שהוא ית' "כל יכול", ויש לו היכולת לעזרנו בכל מצב שהוא אפילו בדרכים שהם למעלה מדרך הטבע, ואין שום נ"מ אצלו ית'. [וכבר האריך בזה, החובת הלבבות (שער הבטחון פ"ג ופ"ג) שאחד מן הסיבות הנצרכות להיות בוטח בה', היינו להאמין שהוא ית' "כל יכול", עיי"ש].

הקדמה לתפילה

ומטעם זה, כתב הרשב"א (סי' אגדות ברכות ט, ב) מדוע בתחילת שמו"ע אנו מזכירין "גבורות ה'", ושבוהו של השי"ת. וכתב דהיינו משום, דכדי לבקש איזה בקשה, צריך שיהא ביד מי שמבקש ממנו יכולת למלא אותו בקשה. וא"כ קודם שאנו מבקשים מאת השי"ת כל הבקשות במשך שמו"ע, צריכין אנו להאמין בו ית', שהוא "כל יכול", ויכול למלא כל בקשה שבעולם שיש לנו. ואם אנו מאמינים כן בלב שלם, בודאי אנו יכולים להיות בטוחים שימלא כל בקשותינו.

לעולם יש תקוה

ומי שמאמין בהקב"ה שהוא בעל היכולת לעולם אינו נופל לייאוש מתוך מצבו, ואפילו אם נראה שעל פי דרך הטבע אין לו שום עצה להנצל ממצבו, הרי עדיין הוא מאמין שהקב"ה הוא בעל היכולת, ולעולם יש האפשרות להנצל מאותו מצב בדרך הטבע, ואפילו באופן שהוא למעלה מדרך הטבע.

וכן מפורש בדברי הגמ' (בבב"ב 6) : **"אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים"**, ע"כ. הרי מפורש בדברי הגמ', שאם אחד קאי במצב של סכנה גדולה, שהחרב כבר מונחת על צוארו, "הרחמים" תלוי בו - כלשון הגמ' 'אל ימנע "עצמו" מן הרחמים'. שתלוי בו, אם יזכה לרחמי שמים, להינצל מאותה צרה. שאם יתייאש מן הרחמים, שיעלה על דעתו, שאין שום יכולת להנצל מאותו סכנה, אז - לא יזכה לרחמי שמים. אבל אם יבטח בה' שיצילהו מאותה צרה, והוא מאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול - ובעל היכולת", ואין שום נמנעות מלפניו ית', ואפילו במצב של סכנה גדולה כזו, שהחרב כבר מונחת על צוארו, אין שום מעכב ממנו ית' להצילו, אז - יזכה לרחמי שמים, וינצל מאותה צרה.